

Notat - Øvre Eiker Kulturminneråd

Vedr.: Rapport fra Riksantikvarens kommunekonferanse 2009 (Oslo, 10-11/11-2009)

Dato: Til møte 28/10-2009

Av: Bent Ek

Dag 1: Kulturarven i lokalmiljøet - møteleder Marit Huuse

Kulturarven i et kulturminneår

Riksantikvar Jørn Holme

Kulturminnevern bidrar til lokalt særpreg, men kulturminner som ikke brukes blir lett døde "kulisser". Den største utfordringen for kulturminnevernet er å øke kompetanse lokalt (museer, kultursjefer, Historielag).

"Vår" kulturarv – politisk myte eller realitet?

Torunn Selberg, Universitetet i Bergen

Tok for seg begrepet "kulturarv", som nesten ikke var i bruk for 10 år siden – det brukes ofte om tradisjonelle verdier i et forsøk på å heve slike verdier over diskusjon. Tradisjoner må være levende for at kulturvern skal kunne bidra til aktivitet i nærmiljøet.

Kulturminnebegrepet – utvidet eller utflytende?

Arne Lie Christensen, Universitetet i Oslo

Det har vært en endring i kulturminnebegrepet de siste årene, med økt vekt på immaterielle kulturminner - konsekvens av den vide definisjonen i kulturminneloven fra 1992.

Vi har i økt grad fått et "instrumentelt kulturminnevern": Verdiskapning står i fokus - "bruken av historien" har blitt et forskningsfelt. Det avgjørende spørsmålet er om økonomisk utnyttning er forenelig med kulturminnernes verdi for lokalbefolkningen og for enkeltmennesket.

Spor og stemmer i landskapet – om hverdagen i Skoltelandet

Honna Havas, Østsamisk museum, Neiden

Orienterte om den skoltesamiske kulturen i det norsk-finsk-russiske grnseområdet – omfatter i dag ca. 1000 mennesker, derav ca.150 i Norge. Nytt museum for skoltesamisk kultur åpner i 2010.

Aktuelle prosjekter:

a. Minnefinnere (Marit Huuse):

Prosjekt der skoleelever finner og registrerer kulturminner i nærmiljøet. Informasjon på www.minnefinner.no.

b. Stiftelsen Norsk Kulturarv (Grete Horntvedt):

Stedsutvikling og aktivt kulturminnevern, med vekt på presentasjon av kulturminner. Undervisningsopplegg for skolene (fakta, ,metodiske tips, oppgavesett, kulturarvregler, deltakelse i "rydd et kulturminne") og kurs i bygningsrehabilitering (Hjerleid). Stiftelsen har avtaler med 30 kommuner.

c. Ny plan- og bygningslov (Kristine Johansen)

Plandelen gjelder fra 1/7-2009, bygningsdelen fra 1/7-2010. "Hensynssoner" erstatter regulering til "spesialområde bevaring" – mer fleksibelt. Nytt at interiører også kan reguleres til vern. Mer informasjon om loven kommer på Miljøverndepartementets og Riksantikvarens nettsider.

d. Nasjonale kulturminneinteresser i by og kulturhistorisk stedsanalyse – DIVE (Ingun Bruskeland Amundsen)

Målet er å forene vern og utvikling i byrom med stor tidsdybde - forankring i Europarådets FARO-konvensjon. Det nye "NB!-registeret" er en database med kulturminner fra 75 norske byer – et hjelpemiddel for planlegging av hensynssoner – registeret vil bli offentlig tilgjengelig etter at en høringsrunde er gjennomført. Riksantikvaren ønsker dialog med kommunene om bruken av hensynssoner i den nye Plan-og Bygningsloven.

DIVE er en kulturhistorisk metode for stedsanalyse, som bygger på lokal medvirkning (describe-interpret-value-enable). Hva bør vernes og hvorfor? Informasjon på Riksantikvarens nettsider (www.riksantikvaren.no/co-herit). Kurs vil bli arrangert fylkesvis neste år.

NIKU rapport 34: Godt fungerende bevaringsområder - eksempler på kulturmiljøer som bidrar til livskvalitet (informasjon på www.niku.no).

Riksantikvaren arbeider med ny metode for landskapsanalyse - veiledere kommer neste år

Et lokalt blikk på kulturarven

Trygve Bragstad, Fortidsminneforeningen

Begrepet "lokalt" i kulturminnevernet handler ikke om avstand fra geografi, kvalitet eller offentlig/privat, men om det kulturminnevernet som drives av alle ikke-profesjonelle beslutningstakere: politikere, huseiere, kommuneadministrasjon, håndverkere og frivillig kulturminnevern. Nøkkelen er kunnskap, som igjen gir grunnlag for holdninger. Det brukes for lite ressurser på lokalt kulturminnevern, men: kunnskap og forståelse er viktigere faktorer enn juss og penger. Kulturminnevern er et spørsmål om hva gjør vi for at kulturminnene skal få betydning for neste generasjon.

Hvordan finne fram de gode historiene?

Marianne Sundal, Fortellerensemblet Snirkelsnakk

Fortalte om og gå eksempler på hvordan profesjonelle fortellere kan brukes til formidling av historien kulturminner, i skoleprosjekter, museer m.m.

Dag 2: Kulturarvens lokale verdi - møteleder Jostein Løvdal

Kulturarvens verdikompleks

Dag Myklebust, Riksantikvaren

Tok utgangspunkt i Hegels historiebegrep: Både det som faktisk har skjedd og fortellingen om det som har skjedd er relevant for kulturminnevernet. Verdien av et kulturminne er avhengig av sansning og tolkning: kulturminnevern skal ikke bare være ”godt for noe”, men ”godt for noen”.

Kulturminnevern er endringsadministrasjon – handler ikke om å unngå forandringer, men om endring med ivaretagelse av ”verdier”: kunstverdi og historisk verdi, kunnskapsverdi, opplevelsesverdi, bruksverdi.

Begrepet "kulturarv" dereier seg om ” arv av kulturverdier” - representerer et verdikompleks, der verdier som kan stå i innbyrdes motsetning til hverandre. Spørsmålet er om det finnes lokale/kommunale/regionale verdikomplekser knyttet til kulturminner?

Kulturminner, verdiskaping og regional utvikling

Svein E. Hagen, Østlandsforskning

Begrepet verdiskaping brukes ofte uten nærmere begrepsavklaring (økonomisk, sosialt, kulturelt, miljømessig) – viktig å skille mellom verdiskaping (strøm) og verdi (beholdning). Verdiskaping kan anvendes til lønn og driftsresultat - for lokalsamfunnet er lønnsdelen (arbeidsplasser) det vesentlige.

Inntekter som er direkte avhengig av publikumsbesøk er sårbare – ofte kort sesong. Positivt økonomisk resultat er gjerne avhengig av samarbeid med andre sektorer (underholdning, overnatting, mat, friluftsliv) og salg av produkter.

Generelt er kulturminneinstitusjonenes inntekter mer knyttet til statlige overføringer enn til egen verdiskaping. Positive ringvirkninger er avhengig av at det finnes både eksterne forbrukere og lokale leverandører.

En har for lite kunnskap om langtidsvirkningene av kulturminnevern på livskvalitet og bomiljø, men mye tyder på at dette er lite viktig.

Verdiskapningsprogrammet har lagt stor vekt på restaurering, lite på markedsutvikling – har ført til en oppgradering av kulturminner, men ikke til verdiskaping.

Verdiskapingsprogram i oppgangstider, krisepakker i nedgangstider?

Liv Hege Skagestad, Miljøverndepartementet

Orienterte om ”Tiltakspakke 2020”: 1) bedre økonomiske rammer for fredede bygninger, 2) staten som huseier skal gå foran med et godt eksempel, 3) verdiskapningsprogrammet - levende lokalmiljø, 4) vekt på kunnskap/opplevelse, 4) offentlig forvaltning som pådrivere, 6) styrke samarbeid med frivillige organisasjoner, 7) satsning på polarstøkene, 8) internasjonalt samarbeid.

Konkrete tiltak: Økte bevilgninger gjennom Riksantikvaren, Kulturminnefondet, Verdiskapningsprogrammet, Kulturminneåret, ny Plan-og Bygningslov, utvikling av kunnskapsnettverk i byggenæringen (www.bnl.no).

Nøkkelen ligger i lokal kompetanseutvikling. Statlige krisepakker må være et supplement til verdiskapning, ingen erstatning.

Tiltakspakker på kulturminnefeltet: motkonjunkturtiltak og bevaring av kulturminner i skjønn forening?

Terje Nypan, Riksantikvaren

8% av de statlige tiltakspakkene i 2009 har gått til kulturminner - vakte internasjonal oppsikt. Gode argumenter for dette: bygningsrestaurering er svært arbeidsintensivt og skaper dessuten kompetanse som har verdi på lengre sikt - bidrar til å bevare tradisjonsbaserte yrker og er positivt miljømessig. Dessuten er kulturminner viktig i markedsføring av reiseliv.

Verdiskapningsprogrammet - erfaringer med å tenke langsiktig og bærekraftig verdiskapning

a. Prosjekt Hammerdalen – ”Vår historie med nye farger”.

Jan Arvid Christenborg, asissterende rådmann i Larvik kommune

Presenterte Hammerdalen, som er en del av et større byutviklingsprosjekt, der kulturarv var et viktig element. NIKU-rapport grunnlag for vern (spesialområde bevaring) og deltakelse i verdiskapningsprogrammet.

Prosjektet har vært forankret på høyt nivå: Rådmannen i Larvik kommune, konsernsjefen i Treschow-Fritzøe, dekanen ved Høgskolen i Vestfold.

Viktig med tiltak i randsonene for å gi tilstrekkelig publikumsgrunnlag: Hotell og nytt kulturhus, park og idrettsanlegg.

b. Kulturminne som pedagogisk arena.

Torbjørn Løland, Kvernsteinsprosjektet i Hyllestad

Skoleprosjekt der elevene lærer å formidle historien om kulturminnene - 8.klasse bruker 3 timer per uke gjennom hele året – vekt på kunnskap, ferdigheter og holdninger. Kjernen i prosjektet er produksjon av kvernsteiner (lokal tradisjon siden 700-tallet), men omfatter alt fra produksjon av redskap til steinbrytingen til bruk av ferdige kvernsteiner til maling og matlaging.

Elevene formidler det de lærer til besøkende, både andre skoleklasser og voksne – arrangerer seminarer. Fjorårets elever holder kurs for de nye (4 uker).

c. Verdikjeden i Nasjonalparkriket.

Ole Aasaaren, regionrådet i Nord-Gudbrandsdalen

Fire kulturlandskapsprosjekter: Heidal, Bøverdalen, Grimsdalen og Nordherad. Viktige elementer er tradisjonsnæringer (kleberstein og skifersteinsbrudd), gamle bygninger (flestepredede i landet og historien om turistnæringen (lang historie). Eksempel: Vågå Gardshotell, setergrønder som reisleivsbedrifter. Tilrettlagt for turister med bilrute, planer om sykkelrute.

Treårig spesialistutdanning i bygningsvern. Nytt tiltak er en materialbank.

Finst det eit norsk kulturmedvit i dag?

Nils Rune Langeland, Universitetet i Stavanger

De siste tiårene preget av en dekonstruksjon av 1800-tallets nasjonalromantikk, uten at noe annet har kommet som erstatning -tomrommet fylles av pluralisme. Selvbildene henger igjen i gamle stereotypier – skaper en rusten nasjonshistorie. Er det mulig å omfavne kulturarven på en ny måte? Til syvende og sist et spørsmål om vilje til identitet.

Relevans for Kulturminnerådet:

Registrering i NB!-registeret og kurs i DIVE kan være aktuelt for Gamle-Hokksund/Dynge.